

SELETUSKIRI

Regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise riiklike abinõude rakendamist reguleerivate maaeluministri ja põllumajandusministri määruste muutmise“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Eelnõuga muudetakse maaelu ja põllumajandusturu korraldamise riiklike abinõude rakendamist reguleerivate maaeluministri ja põllumajandusministri määruseid, et kaotada ära tarbetu ja koormav nõue nimetatud abinõude raames antavate toetuste taotlejatele. Lisaks muudetakse maaeluministri 23. jaanuari 2018. a määruse nr 4 „Turuarendustoetus“ andmise tingimusi ning tehakse põllumajandusministri 8. oktoobri 2014. a määruses nr 84 „Põllumajandustootja asendamise toetus“ (edaspidi *määrus nr 84*) tehnilised muudatused seoses sellega, et muutunud on riigiabi andmist reguleerivad õigusaktid. Komisjoni määrus (EÜ) nr 702/2014¹ on kehtetuks tunnistatud ja asendatud komisjoni määrusega (EL) nr 2022/2472².

Kõikides eelnõuga muudetavates määrustes tunnistatakse kehtetuks nõue, mille kohaselt peab taotleja esmakordsel taotlemisel esitama eelnevalt avalduse oma andmete põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse kandmiseks. Tegemist on iganenud ja toetuse taotlejaid asjatult koormava nõudega, mis ei ole kooskõlas ka e-PRIA kasutamispädevusega.

Suurema muudatuste ploki moodustab maaeluministri 23. jaanuari 2018. a määruse nr 4 „Turuarendustoetus“ (edaspidi *туруarendustoetuse määrus*) muutmise. Turuarendustoetuse määruse muutmise eesmärk on tagada paindlikkus taotluste menetlemisel ja turuarendustoetuse eelarve efektiivne ja maksimaalne kasutamine, võimaldades saada eelarve vahendite lõppemise korral ka osalist rahastust tingimusel, et kavandatavad tegevused viiakse ellu. Ühtlasi ühtlustatakse sõnastust vastavalt mujal sarnastes määrustes kasutuses olevale sõnastusele, uuendatakse viidet EMTAK klassifikaatorile.

Lisaks kaotatakse maksimaalse toetuse summa piirangud taotleja kohta. Kuna viimaste aastate praktika on näidanud, et tegevuste maksumus ajas on tõusnud ning toetuse vähenenud eelarve tõttu on toetatud üksnes välisriikides toimunud tegevusi, on tänaseks tegemist ebavajaliku piiranguga.

Toetuse mõju paremaks hindamiseks täpsustatakse välisriigis või rahvusvahelisel virtuaalselt toimunud messil osalemise toetamise korral tagasiside ankeediga kogutavaid andmeid ning sätestatakse toetuse saajale kohustus anda täiendavat tagasisidet aasta pärast tegevuse elluviimist, et saada teavet tegevuses osalemise mõjust ettevõtjate ekspordi müügitulule. Sellega tõstetakse küll mõnevõrra ettevõtjate halduskoormust, kuid see on vajalik avalike vahendite kasutamise mõju hindamiseks ning on tasakaalus toetuse saajate jaoks ülalkirjeldatud paindlikumat eelarve kasutamist võimaldavate muudatustega.

Turuarendustoetus on riigieelarvest rahastatav toetus, mille eesmärk on parandada põllumajandustoodete ja nendest töödeldud toodete turustusvõimalusi ja tõsta toidutootjate konkurentsivõimet. Toetuse taotlejaks saab olla põllumajanduse või toidutöötlemise valdkonnas tegutsev mittetulundusühing, tunnustatud tootjarühm või tunnustatud tootjaorganisatsioon, kelle

¹ Komisjoni määrus (EÜ) nr 702/2014, Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 193, 01.07.2014, lk 1–75).

² Komisjoni määrus (EL) 2022/2472, millega tunnistatakse teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamisel siseturuga kokkusobivaks (ELT L 327, 21.12.2022, lk 1–81).

vahendusel on abi saajateks põllumajandus- ja toiduainetööstuse valdkonna ettevõtjad. Surve riigieelarvele on toonud kaasa toetuse eelarve pideva vähenemise ning viimased neli aastat on taotlusvoorude eelarve olnud suurusjärgus 400 000 eurot. Kümne aasta jooksul on toetuse eelarve vähenenud enam kui 50 protsenti ning selle tulemusel on määruse alusel toetatava kuue tegevuse osas tehtud valik toetada üksnes välisriikides toimuvaid tegevusi, mis toetavad ettevõtjate konkurentsivõimet välisriikidel. Turuarendustoetuse raames toetatavad tegevused määratakse igal aastal regionaal- ja põllumajandusministri määrusega.

Turuarendustoetus panustab „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ eesmärkide saavutamisesse biomajanduse programmi tegevuse „Eesti toidu kuvandi ja müügivõimekuse edendamine“ kaudu.

Eelnõu ja seletuskirja on ette valmistanud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduspoliitika osakonna nõunik Helena Pärenson (625 6550, helena.parenson@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi on eelnõule teinud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Jaana Lepik (625 6202, jaana.lepik@agri.ee) ja keeleliselt on eelnõu toimetanud sama osakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu §-des 1–3 tehakse samasisuline muudatus järgmistes määrustes:

- Põllumajandusministri 28.01.2015. a määrus nr 9 „Põllumajanduskindlustustoetus“;
- Maaeluministri 04.05.2017. a määrus nr 37 „Põllumajandus-, maamajandus- ja veterinaariavaldkonna praktikatoetus“.

Samasisuline muudatus tehakse ka turuarendustoetuse määruse § 11 lõikes 4 (**eelnõu § 4 punkt 7**) ja määruse nr 84 § 7 lõikes 5 (**eelnõu § 3 punkt 5**).

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks tingimus, mis kohustas taotlejat, kelle andmed ei ole kantud põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registrisse, esitama toetuse esmakordsel taotlemisel avalduse oma andmete registrisse kandmiseks. Sellist topelt avalduse esitamise süsteemi enam ei ole ja selline nõue on taotlejat asjatult koormav. Kuna toetuste taotlemine toimub elektrooniliselt Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (edaspidi *PRIA*) e-teenuse keskkonna kaudu, loob taotleja e-teenuse keskkonna esmasel kasutamisel kasutajakonto, nagu on tavapärane kõikide e-keskkondade kasutamisel. *PRIA* kodulehelt on leitav juhend, kuidas esmakordse toetuse taotlejana toimima peab.

Eelnõu § 3 punktides 1–4 asendatakse viited komisjoni määrusele (EÜ) nr 702/2014 viidetega komisjoni määrusele (EL) nr 2022/2472. Komisjoni määrus (EL) nr 702/2014 on kehtetuks tunnistatud ning asendatud komisjoni määrusega (EL) nr 2022/2472. Lisaks määruse numbri asendamisele on osaliselt vaja muuta ka viiteid konkreetsetele sätetele. Muudatused on olemuselt tehnilist laadi.

Eelnõu § 4 punktiga 1 muudetakse turuarendustoetuse paragrahvi 4 lõike 1 punktide 1–3 sätestatud taotlejale esitatavate nõuete sõnastust selliselt, et see oleks analoogne Euroopa Liidu vahenditest toetuse andmise tingimusi reguleerivates määrustes kasutuses oleva sõnastusega. Maksuvõla arvestamisel arvatakse maksuvõla sisse ka maksuhalduri poolt kindlaks määratud intress. Maksuvõla lubatud suurus jääb samaks (kuni 100 eurot), seega põhimõttelist muudatust see kaasa ei too.

Edaspidi võetakse arvesse taotleja suhtes algatatud sundlõpetamisi ja kehtivaid äriregistrist kustutamise hoiatusi. Riigieelarvelistest vahenditest toetuse määramine isikule, kelle tegevuse jätkumine perspektiivis on kaheldav, oleks avaliku ressursi põhjendamatu kulutamine.

Riigieelarvelistest, Euroopa Liidu või välisvahenditest saadud ja tagasimaksmisele kuulunud summa tagastamise osas sisulist muudatust ei ole. Analooogselt teiste riigiabi andmist käsitlevate toetuse andmise tingimustega sätestatakse üheselt, et toetust ei anta, kui taotleja ei ole täitnud Euroopa Komisjoni eelneva otsuse alusel tehtud korralduse ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud abi tagasimaksmise kohta.

Eelnõu § 4 punktidega 2–4 uuendatakse viidet EMTAK klassifikaatorile. Kuni 31.12.2024 oli kehtivaks versiooniks EMTAK 2008. Alates 01.01.2025 on kasutusel uus versioon, EMTAK 2025. Viide varasemalt kehtinud 2008. a EMTAKile asendatakse viitega lihtsalt EMTAK-ile.

Eelnõu § 4 punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks paragrahvi 10 lõige 7.

Kõnealune lõige täpsustas taotlejale kehtivaid toetussumma piiranguid ning sätestas toetuse maksimaalse suuruse taotleja kohta kõikide teostatavate tegevuste raames kokku järgmistes piirmäärides:

- kuni 128 000 eurot juhul, kui taotleja on üht valdkonda esindav mittetulundusühing, kelle liikmed on ainult üht valdkonda esindavad ettevõtjad ja erialaliidud, või kui taotleja on tunnustatud tootjarühm või tunnustatud tootjaorganisatsioon;
- kuni 275 000 eurot juhul, kui taotleja on mittetulundusühing, kelle liikmed on vähemalt kahe erineva valdkonna erialaliidud, ning kui toetatavate tegevuste hulgas on mitut valdkonda hõlmavad tegevused.

Paragrahvi 10 lõike 7 tühistamise tulemusel kaotatakse maksimaalse summa piirangud taotleja kohta eesmärgiga võimaldada paindlikumaid tingimusi toetatavate tegevuste läbiviimisel. Toetust antakse paremusjärjestuse alusel toetuseks ettenähtud eelarve piires.

Eelnõu § 4 punktiga 6 muudetakse määruse paragrahvi 10 lõiget 8, mille kohaselt võivad edaspidi toetatava tegevuse korraldamisega seotud kulud moodustada kuni viis protsenti toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest. Arvestades eelarve piiratud ning asjaolu, et taotleja esitab kõik projektid eraldi taotlusena, on otstarbekas suunata toetus maksimaalselt toetatavate tegevuste elluviimiseks. Eelarve eesmärgipärasemaks kasutamiseks vähendatakse toetatava tegevuse korraldamisega seotud kulusid seniselt kümnelt protsendilt viie protsendini toetatava tegevuse abikõlblikest kuludest.

Eelnõu § 4 punktiga 8 täiendatakse paragrahvi 15 lõiget 4 lõikega 4¹, milles sätestatakse võimalus taotluste osaliseks rahuldamiseks juhul, kui nõutele vastavate taotluste rahastamise summa ületab toetuseks ettenähtud vahendeid.

Määruse § 15 kohaselt hindab PRIA hindamiskomisjon taotlusi vastavalt kehtestatud hindamiskriteeriumidele. Hindamiskriteeriumiteks on taotleja varasem kogemus ning messil osalevate ettevõtjate arv (antud vahemikena). Lävendi (30% maksimaalsetest punktidest) ületanud taotluseid rahastatakse paremusjärjestuse alusel eelarve ammendumiseni. Kui hindepunktid on võrdsed, moodustub pingerida maksumuse alusel ehk eelistatakse neid taotlusi, milles taotletava toetuse summa on väiksem. Rahastatakse vaid neid projekte, milleks eelarvet jagub. Paremusjärjestuse eesotsas olevaid taotlusi rahastatakse soovitud summas (toetuse määr 75%). Kui kokku on näiteks viis taotlust, millest täies mahus saab rahastada vaid kolme projekti ning neljandaks projektiks täies ulatuses raha ei jätku, siis senise korra kohaselt saavad rahastuse kolm esimest taotlust ning osa eelarvest jääb kasutamata.

Muudatusega tekib võimalus n-ö eelarve joone keskel asuvale taotlusele määrata toetus osaliselt, vastavalt eelarvejäägi suurusele. Seejuures on tingimuseks, et kavandatud tegevused viiakse ellu ja toetuse eesmärk saavutatakse. Kui taotleja sel juhul loobub, pakutakse sama toetussummat pingereas järgmisele lävendi ületanud taotlusele.

Näide:

Vooru eelarve on 350 000 eurot. Paremusjärjestuses kohtadel 1–5 on kõik lävendi ületanud taotlused toetussooviga 100 000 eurot. Kolmele parimale määratakse toetust 100 000 eurot (kokku 300 000 eurot), neljandale kohale tulnud projektile määratakse toetus 50 000 eurot, sest taotleja peab võimalikuks kavandatu elluviimist ka väiksema toetussumma korral. Paremusjärjestuses viiendal kohal olev projekt toetust ei saa. Kui aga neljandal kohale tulnud projekti taotleja ei pea võimalikuks väiksema eelarve tingimustes oma kavandatud tegevuste elluviimist, siis määratakse toetus 50 000 eurot viiendale kohale tulnud projektile, kui taotluse esitaja peab võimalikuks selle eelarvega tegevus ellu viia ja tegevuse eesmärk saavutada.

Eelnõu § 4 punktiga 9 täiendatakse paragrahvi 17 lõiget 2 punktiga 6, mille kohaselt on toetuse saajal kohustus esitada aasta pärast välisriigis või rahvusvahelisel virtuaalselt toimunud messil osalemist teave kõikide tegevuses osalenud ettevõtete ekspordi müügitulu kohta, mis on saadud toetatavas tegevuses osalemise tulemusel. Kohustuse sätestamise eesmärk on tagada piisav info, mis võimaldaks hinnata toetuse mõju ja analüüsida vahendite efektiivset kasutamist. Kuna töö messilt saadud kontaktidega on aeganõudev, on 12 kuud piisavalt pikk periood, mille möödumisel on mõistlik messil osalemisest tulenevat eksporditulu mõõta.

Eelnõu § 4 punktiga 10 muudetakse paragrahvi 18 lõike 1 punkt 7 sõnastust. Muudatusega täpsustatakse määruse paragrahvi 6 lõike 1 punktides 2 ja 4 sätestatud toetatava tegevuse puhul koos maksetaotlusega esitatavate dokumentide loetelu ning välisriigis toimunud messide puhul ettevõtjate tagasisideküsitluse kokkuvõtte kohustuslikku sisu.

Paragrahvi 6 lõike 1 punktides 2 ja 4 sätestatud toetatava tegevuse puhul tuleb esitada ettevõtjate messil osalemist tõendava nimekirja ära kiri, fotod stendist ja esitletud tootenäidiste nimekirja ning välisriigis või rahvusvahelisel virtuaalselt toimunud messil osalenud ettevõtjate tagasisideküsitluse kokkuvõtte, mis sisaldab saadud kontaktide arvu, hinnangut selle kohta, milline on toetatavas tegevuses osalemise mõju ekspordi müügitulu kasvule, ja teavet selle kohta, kuidas jäid abi saajad rahule messil osalemise korraldamisega, sealhulgas messistendi ja projektijuhtimise kvaliteediga.

Koos maksetaotlusega tuleb toetuse saajal esitada tagasisideküsitluse kokkuvõtte, mis lisaks seni nõutud infole sisaldab ka kõikide messil osalenud ettevõtjate tagasisidet messilt saadud uute kontaktide arvu osas, mis võib olla esitatud vahemikuna (nt 0–100, 101–200 jne) ning ettevõtjate hinnangut toetatavas tegevuses osalemise mõjust ekspordi müügitulu kasvule. Täiendava tagasiside kogumise eesmärk on saada teada, kuidas hindavad ettevõtted toimunud messi kasulikkust oma ettevõtte jaoks – kas mess täitis nende ootusi (messil osalemise eesmärk ja reaalne tulemus), milline oli saadud kontaktide kvaliteet ning milline on nende hinnang ekspordi müügitulu kasvu osas.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõus nimetatud toetuse puhul on tegemist riigiabiga Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses või vähese tähtsusega abiga. Toetuse rakendamisel arvestatakse eelkõige järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- komisjoni määrus (EL) 2022/2472;
- komisjoni määrus (EL) 2023/2831³;

³ Komisjoni määrus (EL) 2023/2831, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L, 2023/2831, 15.12.2023)

- komisjoni määrus (EL) 1408/2013⁴.

4. Määruse mõjud

Määrusega tehakse muudatused nelja määrusesse. Muudatusega kaotatakse ära maaelu ja põllumajandusturu korraldamise riiklike abinõudena antavate toetuste puhul tarbetu ja toetuste taotlejateid koormav nõue esitada lisaks toetuse taotlemisele eelnevalt avaldus enda andmete registrisse kandmiseks.

Määruses nr 84 tehakse ka tehnilist ja täpsustavat laadi muudatused, millega ei kaasne muudatusi administratiiv- ja halduskoormuses.

Enamik muudatustest puudutavad turuarendustoetust, mida saavad taotleda mittetulundusühingud, kes on taotluse esitamise ajaks tegutsenud vähemalt kolm viimast aastat toiduainetööstuse või põllumajandustoodete tootmise valdkonnas ja kelle põhikirjaline eesmärk on selle aja jooksul olnud nimetatud valdkonna edendamine või tunnustatud tootjarühm või tunnustatud tootjaorganisatsioon. See tähendab, et turuarendustoetuse taotlejaks on koostöövorm, mille vahendusel on abi saajateks põllumajandus- ja toiduainetööstuse valdkonna ettevõtjad. Viimased neli aastat on ühes taotlusvoorus toetustaotluse esitanud kuni kolm taotlejat.

Muudatustega kaasneb taotlejatele ja PRIA-le teatav administratiiv- ja halduskoormuse vähenemine, sest muudatustega lihtsustub taotluste rahastamisotsuseni jõudmise menetluskäik olukorras, kus meetme eelarve maht ei võimalda rahastada kõiki positiivse hindamistulemuse saanud taotlusi soovitud mahus. Samuti kaob vajadus kontrollida erinevaid toetuse piirmäärasid erinevate taotlejate lõikes. Samas sätestatakse toetuse saajale kohustus viia välisriigis toimunud messil osalenud ettevõtjate tagasisideküsitlus läbi ka 12 kuud pärast tegevuse elluviimist, kuid muudatus on vajalik, sest see võimaldab andmepõhiselt hinnata toetuse pikaajalisemat mõju ja toetuse eelarve efektiivset kasutamist.

Määruste muudatustel ei ole otsest ja olulist sotsiaalset, sealhulgas demograafilist mõju. Määruste muudatustega ei kaasne mõju riigi julgeolekule ega välissuhetele, elu- ja looduskeskkonnale ega regionaalarengule, sest enamik muudatustest puudutab menetlemise etappi, mis tähendab, et sisulist muudatust, mis mõjutaks toetatavaid tegevusi ja seeläbi omaks mõju ettevõtete majandustegevusele, ei kaasne.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne lisakulusid riigieelarvelistest vahenditest ega otsest mõju PRIA majandamiskuludele.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile.

⁴ Komisjoni määrus (EL) nr 1408/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes põllumajandussektoris (ELT L 352, 24.12.2013, lk 9–17)

Eelnõu esitatakse arvamuse andmiseks PRIA-le. Eelnõu ettevalmistamise käigus konsulteeriti sektori esindusorganisatsioonide (Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda) esindajatega, kes on olnud turuarendustoetuse peamised taotlejad.